

טיפול המשטרה במקרי רצח נשים

פלסטיניות אזרחיות ישראל

מחקר השוואתי שנערך ע"י עמותת נשים נגד אלימות, מרכז אלטופולה ושדולת הנשים

חוקרת וכותבת: שירין בטשון

עריכת תקציר: מוהנד אבו ג'וש

תקציר המחקר

עשרות נשים נרצחות מדי שנה בישראל. זהותן של הנרצחות כמו גם של הרוצחים חוצה זהויות וקבוצות. כלי הרצח ומניעיו משתנים לעתים מקבוצה אחת לאחרת אבל התוצאה זהה: נשים מקפחות את חייהן בשל מגדרן בישראל. המצב בישראל בכל הנוגע לרצח נשים אינו מבשר טובות. במשך שנים מנסות המערכות השונות בישראל לפצח את התופעה של רצח נשים בעזרת תוכניות לאומיות וועדות בין משרדיות אולם לעתים תכופות, תוכניות אלו לא יוצאות לפועל בשל אי הקצאת תקציבים ראויים וכן בשל מדיניות הזנחה של שירותי הרווחה בישראל. מרכז המחקר והמידע של הכנסת אף מצביע על העדרו של גורם שלטוני אחד אשר בוחן בשיטתיות את כלל מקרי רצח הנשים והעדרו של גורם המתכלל את המענה המדינתי לתופעה, כמו גם אחוזים גבוהים של מקרים שהיו ידועים לרווחה או למשטרה טרם התרחשות מעשה הרצח.

מצב הדברים בכל הנוגע לנשים פלסטיניות אזרחיות ישראל ("להלן: נשים פלסטיניות") הוא חמור שבעתיים, בשל מגמה של עלייה באחוזן מקרב כלל הנרצחות בישראל, כמעט בכל הרמות. על פי דו"חות אחרונים של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, **בעוד ששיעורן של הנשים הפלסטיניות עומד על 19% מכלל הנשים מגיל 18 ומעלה, שיעורן מבין כלל הנרצחות בישראל הגיע לכדי 58%, ושיעורן מבין כלל המקרים בהם הוגשו תלונות קודמות למשטרה עומד על 73%. כמו כן, שיעורן מבין תיקי הרצח הלא מפוענחים מגיע לכדי 84%.**

eu disclaimer

This research was published with the support of the European Union. The contents of this research is the responsibility of Women Against Violence organization and does not necessarily reflect the attitudes of the EU

המחקר הנוכחי בוחן את השאלה: האם רשויות אכיפת החוק בישראל, ובראשן המשטרה, פועלות לאכיפת שלטון החוק על מקרי רצח נשים פלסטיניות באותו אופן בו הוא נאכף על מקרי רצח נשים יהודיות?

כדי לענות על השאלה, אספה החוקרת שירין בטשון^[1], נתונים כמותיים של 233 תיקי רצח של נשים פלסטיניות (104) ונשים יהודיות (129) שהתרחשו בישראל במשך עשור, בין השנים 2008-2018, וערכה השוואה ביניהם. בנוסף, היא ביצעה ניתוח איכותני של ספרות, פסיקה, עדויות ודו"חות שונים אשר נכתבו ופורסמו בכל הנוגע לרצח נשים פלסטיניות בישראל, לרבות. דו"חות שנתיים של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ודיונים בוועדות הכנסת השונות.

אחד הדברים שעלו בבירור במחקר זה הוא שבכל הנוגע לנשים יהודיות לא היה קושי באיתור נתונים בתקשורת ובמאגרי מידע המשפטיים ולא היה צורך לפנות למשטרה ולפרקליטות בבקשות חופש המידע. לעומת זאת, בתיקי רצח של נשים פלסטיניות נתקל המחקר בהתנגדות מצד המשטרה לחשיפת נתונים באמתלות שונות ומשונות. המחקר נתקל בחסמים קשים הכוללים הטלת צווי איסור פרסום, מידע חסר ואחוז גבוה יחסית של מקרים לא מפוענחים. לאור האמור, נעשו פניות רבות למשטרה ולפרקליטות לקבל מידע ולאור סירוב המשטרה למסור מידע, נאלצה עמותת נשים נגד אלימות אף להגיש עתירה מנהלית לבית המשפט המחוזי בירושלים. לאחר מאבק משפטי שנמשך כשנה, נתקבל מהמשטרה מידע חלקי בלבד והחוקרת אף נאלצה לעשות מלאכה נוספת של איסוף והשלמת נתונים באמצעות חיפושים חוזרים באינטרנט, אתרי תקשורת ובמאגרי מידע משפטיים.

במחקר הוקדש פרק שלם המתאר את התהליך המתיש מול המשטרה בניסיון לקבל נתונים כמו מחסור בנתונים הקיים עד היום, המתבטא בפרקטיקה לפיה אין פרסום נתונים על פי מגדר ולאום באופן שיטתי ושקוף. אי פרסום נתוני אלימות ורצח גם על פי מוצא אתני, מונע כל אפשרות להציע פתרונות מושכלים ומבוססי מידע לבעיית ייצוג היתר של נשים פלסטיניות במקרי רצח.

כך, לאחר ההצלחה החלקית במאבק נגד הסירוב המשטרתי למסור מידע וחשיפתה של מדיניות השימוש הנרחב בצווי איסור פרסום אשר אין לה אח ורע במקרים אחרים של רצח נשים יהודיות, ולאחר ניתוח הנתונים הכמותיים והשוואה ביניהם, ביקש החלק האיכותני במחקר הנוכחי לחבר את הנתונים הכמותיים ל-5 תמות מרכזיות:

1. מחסור בנתונים וקושי בקבלת מידע אודות רצח נשים פלסטיניות אזרחיות ישראל.
2. יישום חובת המשטרה להגנה על נשים פלסטיניות.
3. שיום הרצח של נשים פלסטיניות בישראל (Naming).
4. "כבוד המשפחה" בבתי המשפט בישראל.
5. הקשר בין רצח נשים לבין התגברות הפשיעה בחברה הפלסטינית.

תוצאות כמותיות ואיכותניות של מחקר זה מעידות באופן ברור על יחס שונה ולא שווה של רשויות אכיפת החוק ובראשן המשטרה בישראל, בכל הנוגע לטיפול במקרי רצח של נשים פלסטיניות בישראל. הנתונים אותם מציג המחקר מעידים על פערים באחוזי הגשת כתבי אישום (94.3% לעומת 56%), פערים באחוזי הרשעות (75%)

לעומת 34%) וכן **פערים בעונשים המינימליים** המוטלים על נאשמים **בעבירות רצח והריגה** (18-14 שנות מאסר בפועל לעומת 5.5 שנים), **כולם לרעתן של הנשים הפלסטיניות**. פערים אלו מעידים **על קיומם של שני מסלולים נפרדים לנשים יהודיות ונשים פלסטיניות**: בעוד שעבור הנשים היהודיות שלטון החוק עובד ומיושם בצורה שיש בה כדי להרתיע את הרוצחים, **עבור הנשים הפלסטיניות שלטון החוק אינו עובד ואינו מיושם**. נתונים אלה אינם מתקיימים בחלל ריק והם מתווספים לנתונים של מוסדות מדינתיים (מבקר המדינה ומרכז המחקר והמידע של הכנסת) **המעידים על החמרה במצבן של הנשים הפלסטיניות בישראל וייצוג יתר שלהן במקרי רצח המתרחשים בישראל, באופן העולה בהרבה על שיעורן באוכלוסייה**. מגמת האפליה נגד הנשים הפלסטיניות מתקיימת אף באמצעות מדיניות המשטרה שאינה נוהגת בשקיפות בכל הנוגע לחשיפת מידע אודותיהן ומדיניות צווי איסור פרסום נרחבים.

המחקר מראה עוד כי אי אפשר להבין את העלייה באחוזי הרצח של נשים פלסטיניות בישראל וייצוג היתר שלהן בנתונים בשנים האחרונות, **בלי להבין את הקשר של העלייה כאמור להתגברות הפשיעה בחברה הפלסטינית וכן לאפלייה הממסדית של המיעוט הפלסטיני בישראל**. בזמן שבו המדינה ממשיכה לייחס את העלייה באחוזי רצח נשים פלסטיניות ל"מאפיינים תרבותיים" של החברה, אנשי תקשורת, פעילים ופעילות, ארגונים, אנשי ציבור וח"כים מפנים דווקא אצבע מאשימה למדינה ולמוסדותיה נוכח התגברות תופעת הרציחות והפשיעה האלימה. עדויות ודוחות רבים מצביעים על שורה של כשלים ומחדלים של המשטרה בטיפול בפשיעה בחברה הערבית הכוללים: **מדיניות של עצימת עין ועידוד סמוי לארגוני הפשיעה בחברה הערבית, חיזוק מעמד ארגוני הפשיעה על ידי פנייה אליהן לביצוע סולחות, העדר אכיפת מדיניות איסוף כלי נשק בלתי חוקיים, אי ביצוע מאמצי חקירה ראויים ואחוז גבוה של תיקים לא מפוענחים ואף העלמת עין אליה זוכים עבריינים בשל שיתוף פעולה עם השב"כ**.

תוצאה של מדיניות זו היא העדר תחושת בטחון עבור הפרט הפלסטיני החי בישראל וכן כי אזרחותם של הפלסטינים בישראל לא מבטיחה להם שוויון, חיים בכבוד או עתיד מזהיר וחמור מכל הפקרת חייהן של הנשים הפלסטיניות המודרות כפליים: פעם בשל היותן חלק מהמיעוט הפלסטיני במדינה המגדירה את עצמה כמדינת העם היהודי, ופעם בשל היותן נשים. מדיניות זו אף עומדת בניגוד למשפט הבינלאומי הקורא להגן על הערך של קדושת החיים ושלמות הגוף המחייב את רשויות אכיפת החוק להגן ולהגיב למעשי אלימות ורצח של נשים. תוצאה של מדיניות זו היא גם בכישלון מערכות אכיפת החוק לעשות צדק או לייצר הרתעה מפני פגיעה בנשים פלסטיניות.

הדו"ח מסיים בגיבוש המלצות לשינוי מדיניות בכל הנוגע להתמודדות המדינה עם מקרי רצח של נשים פלסטיניות, הקורבנות העיקריות של הכישלונות המוצגות בדו"ח:

- א. פילוח ופרסום קבוע של נתונים לפי מגדר ולאום המחייבים את כל אגפי המשטרה והפרקליטות, ברוח המשפט הבינלאומי ויעדי האו"ם לפיתוח בר קיימא (SDGs). אחד הדגשים של יעדי הפיתוח כאמור הוא חשיבותם של מידע ואיסוף נתונים, לרבות על פי מגדר ומוצא אתני (מטרה 17.18).
- ב. פרסום נוהל תיאום בין המשטרה למשרד הרווחה במקרה של נשים בסיכון גבוה, לרבות נשים פלסטיניות, וכן הנגשת המידע אודות מספר הנשים הנופלות תחת קטגוריה זו לארגונים העוסקים בהגנה על נשים.
- ג. התאמת מתודולוגיית הדוחות השנתיים שמבצע מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא אלימות ורצח על

רקע מגדרי תוך התמקדות בנשים פלסטיניות לבחינת זהויות הרוצחים, סיבות הרצח, כלי הרצח ומאמצי מיצוי הדין בכל הנוגע אליהן. כמו כן, הצלבת מידע ונתונים בכל הנוגע לעלייה ברמת הפשיעה בחברה הפלסטינית.

ד. החלת התוכנית להגנת עדים על נשים פלסטיניות מאוימות וכן על עדים המצויים בסיכון גבוה, במיוחד במקרים של מעורבות ארגוני פשיעה.

ה. הרחבת המנדט של הוועדה הבין-משרדית לטיפול באלימות במשפחה באופן שיכלול התייחסות למקרה רצח שבוצעו על ידי בן משפחה ו/או על ידי זה.

ו. מיגור סטיגמות קיימות כלפי נשים וכלפי החברה הפלסטינית בקרב רשויות אכיפת החוק ובראשן המשטרה וכן בתקשורת הישראלית. כמו כן, החלפת התפיסות הקיימות בגישה מבוססת זכויות אדם, המתבססת על הכרה בפלסטינים כאזרחים שווים והסרת חסמים פוליטיים וחברתיים המונעים הנאה מזכויות אדם.

ז. פיתוח תוכניות פעולה לאומיות לטיפול בכל סוגי האלימות נגד נשים פלסטיניות ושכירת מעגל חוסר האמון הקיים כלפי המשטרה. כמו כן, הגברת אחוזי פענוח מקרי רצח נשים פלסטיניות כולל אחוזי הגשת כתבי אישום ואחוזי הרשעות.

ח. ביצוע מחקרים נוספים המתייחסים לקשר בין רצח נשים פלסטיניות לבין רמת הפשיעה בחברה, כמו גם מחקרים המנתחים את החלטות בתי המשפט בתיקי רצח של נשים פלסטיניות. כפי שמחקר זה הראה, אמנם בתי המשפט דחו טענות של הגנה של רצח על רקע "כבוד" אולם במבחן התוצאה בתי המשפט אישרו הסדרי טיעון עם עונשים מופחתים. על סוגייה זו להיבחן יותר לעומק, לרבות בהקשר של חוק זכויות נפגעי עבירה.

ט. מיגור הפשיעה בחברה הערבית ואיסוף של נשק בלתי חוקי.

י. לפעול לחתימת ישראל על הפרוטוקול האופציונלי של אמנת ה- CEDAW המאפשר הגשת תלונה פרטנית בשם פרט או קבוצה שטוענת לפגיעה בזכויותיה על פי האמנה.

יא. לבסוף – על המדינה להפסיק את השימוש במונח של "כבוד" או טיעונים "תרבותיים" כדי להצדיק המשך אי ההגנה על נשים פלסטיניות.

[1] **שירין בטשון**, בעלת תואר ראשון במשפטים מטעם אוניברסיטת תל אביב ותואר שני כפול במשפט בינלאומי וציבורי מטעם אוניברסיטת תל אביב אוניברסיטת נורת'ווסטרן בשיקגו. מלגאית של תוכנית המפרי (פולברייט) ובוגרת של בית הספר למשפטים American University Washington College of Law, Washington, D.C. עבדה למעלה מעשור כעו"ד בישראל ועסקה בקידום זכויות אדם וזכויות נשים. בשנים האחרונות, עבדה כחוקרת בבנק העולמי ובסוכנות האו"ם לנשים, לדבות עריכת מדדים עולמיים בתחומים הנוגעים למשפט ומגדר.